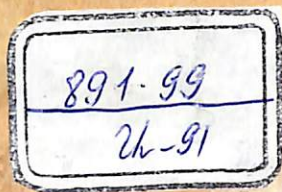

6791

Quercus sp. Lp

6-1929

ՔԱՆՎ.-ԳՅՈՒՂ. ԳԵՂԱՐՎԵՍՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՎՈՐՈՒԹՅԱՆ ԳԼԽԱՎՈՐ

№ 17

Վ Ա Ր Զ Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

№ 17

ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԵՆ

891.542-3

Ա-92

Այր.

ՊԱՏՄՎԱԾՔՆԵՐ

ՊՐԱԿ ԱՌԱՋԻՆ

529

Պետական հրատարակչություն. — Ֆերեվան, 1929

2011

13851

Հր. № 947. Գրառեպլար № 1736 (բ). Տիրաժ 2000
Պետհրատի առաջին տպարան Վաղարշապատում
Պատվեր № 49

ՅԵՎՐՈՊԱՑԻՆ

1.

Ալլահվերդու գործարանի ծխնելույզն առա-
վառվա բացվող լույսի մեջ սկսում ե ավելի և
ավելի վորոշ յերևալ: Ելեկտրական լամպերն
սկսում են ավելի դժգունանալ:

Լույսը բացվում ե:

Դեբեաը խշշալով անցնում ե և ելի գալիս
ե խշշալով և ելի անցնում ե: Ծառերը, վոր
թեքված են նրա ջրերի վրա՝ դանդաղ որորվում
են և նրանց որորվող պատկերն ե բեկբեկվում
հոսող ջրերի կոհակների մեջ:

Բացվում ե լույսը:

Ձորում թարմություն կա ու գով կա: Ան-
տառապատ լանջերը ձգվում են յերկար և վորո-
րապտույտ են ձգվում: Յերբ մեկը ճորի ուղ-
ղությամբ նայում ե, նրա հայացքը գնում ե ան-
կանգ, ձորի առաջին վորտն անցնում ե, յերկ-
րորդն անցնում ե, յերրորդն ե անցնում և գնում
ե ելի: Իսկ ձորը դեռ բաց դաշտ դուրս չի գա-
լիս: Հեռու յե դաշտը, վոր բաց ե, և յերկար և
ձորն իր անտառապատ լանջերով ու Դեբետով:

Չորում թարմություն ու զով կա և բացվող առավոտ:

Գործարանի պահակը ծեր է: Նա հորանջում է: Իրենից անկախ՝ ձեռքը բարձրացնում և խաշակնքել է ուզում: Բայց շարժումը մեռնում է ճակատի վրա: Պահակը քորում է ճակատն ու ձեռքը վար է իջեցնում:

Բանվորական շենքի լուսամուտներից մեկից մի մարդ իր գլուխն է դուրս հանում: Ճմռում է ճպուռտ աչքերը և գլուխը նորից ներս է ծծվում սենյակի մթության մեջ: Մի ուրիշ գլուխ է դուրս կախվում մի ուրիշ լուսամուտից և թևերը ժլեան են հագնում: Յերկրորդ հարկի լուսամուտներից մեկի լեռնում մեկը կանգնել է և սրբիչով լերեսն է չորացնում:

Մի դուռ չխկում է: Դռնից դուրս է գալիս «Յեվրոպացին» և առաջանում է դեպի գետը: Ուսի սրբիչն ու սապոնը մի կողմ է դնում, պղզում, լերկու ձեռքով վերցնում է մի քիչ Դերես ու լվացվում է:

«Յեվրոպացին» այդպես է սիրում լվացվել: Գործարանի բոլոր բանվորներին ծանոթ է նրա սովորութունը:

— Յես, — ասում է «Յեվրոպացին», — ենտեղ ենքան էմ լվացվել նեղ փողոցի աղքատիկ տան ժանգոտ լվացարանի ջրով, վոր ձանձրացել եմ:

Դերեսը, և այս առավոտը՝ վոր բացվում է, և խշացող ծառերը, — լավ են, — ասում է «Յեվրոպացին»:

Նա սրբիչով մաքրում չորացնում է դեմքը և կանգնում է: Նա սպասում է: Իրոք, մի ըոպե հետո, ուժեղ սուլոց է լսվում, և, ձորի վերջին վոլորտն անցնելով, գործարանին է մոտենում և իր ճանապարհով գնում է գնացքը: Նա անցնում է առաջին վոլորտը և անհետանում է:

«Յեվրոպացին» վերադառնում է իր բնակարանը: Նա արդեն վերջացրել է լվացվելը:

Նորից է սուլում և այս անգամ սուլողը գործարանի շշակն է: Լուռ է շշակը, իսկ նրա ձայնը դեռ ինչքան հեռու չե տարածվում և տարածվում է ինչքան լայն ու խորը: Բանվորները գնում են գործարան, և աշխատանքային որն սկսվում է:

2.

Ծառերն են: Ծառերի տակ հողն է: Հողի տակ մարդիկ են:

Այդպես է:

Հողի հետ խառը՝ մի մետաղ կա, վոր դեղին է, ինչպես արևն է դեղին: Դա պղինձն է: Իջել են բանվորները պղնձի մոտ ու քանդում են:

Մուրճերը լերգում են նրանց ձեռքերում և

մուրճերը փորում են: Ահա մեկը պառկել է մեջքի վրա և պղնձախառն առաստաղն է քանդում: Իսկ մուրճը չերգում է:

— Յես, — ասում է մուրճը, — ահա քանդում եմ, և պղինձն ուրախ է դրա համար: Յես քանդում եմ պղինձը և կույտեր եմ անում: Կգա ստորերկրյա վագոնը և կտանի: Իսկ աֆնտեղ, քաղաքներից մեկի փողոցներից մեկում մի նոր շենք կբարձրանա:

... Դա պղինձն է:

— Պղինձը, — ասում է մուրճը, — գնում է գործարան: Նա աֆնտեղ կմշակվի և կգտվի: Իսկ չես կուղարկեմ նոր կյուտեր: Յեվ աֆնտեղ, մի գյուղում, գյուղացին պանիր կուսենա իր հացի վրա դնելու:

... Դա պղինձն է:

— Պղնձի պես պղնձագուլն են արևից կիզված լանջերն ու դաշտերը Սարգարաբադի անապատում և ուրիշ ինչքան տեղերում: Պղնձագուլներ կանհետանա այդ տեղերից և լանջերն ու դաշտերը կանաչ կհագնեն:

... Դա պղինձն է:

Մարդիկ են: Մարդկանց վերևում հողն է: Հողի վրա՝ ծառերը:

Այդպես է:

Ծառերի տեղ վաղը դործարան կկանգնի և

շենքեր կկանգնեն: Հիմի կանաչագուլն են այդ տեղերը: Իսկ վաղը նրանք պղնձագուլն կդառնան ու կդառնան մեծածավալ քաղաք:

... Դա չել է պղինձը...

Մուրճերը չերգում են և նրանք գտնվում են մկանոտ ձեռքերում: Դա նշանակում է, վոր մուրճերը դադար չեն առնի: Յեթե դադար առնեն, պղինձ չի լինի և կլռի չերգը: Բայց դադար չեն առնի:

Մուրճերն իրենք-իրենց չեն չերգում: Յերգը հոսում է:

Նա հոսում է ուղեղից, սրտից, արյան շուրաքանչյուր չերակից և հոսում, անցնում է մկանների միջով և հասնում է մուրճին, գնդում է նրա մետաղի հետ:

Այդպես է լինում, վոր չերգում են մուրճերը:

4.

Ներքևում գործարանն է. — պղնձաձուլարանը: Աֆնտեղ է, վոր գտվում է պղինձը և դառնում է մաքուր — դեղին: Յեվ աֆնտեղ է, վոր պղնձի միջից զատում են փոքրաքանակ վոսկին:

«Յեվրոպացին» աշխատում է աֆնտեղ:

Նա վճրտեղացի չե կամ լ՛նչ ազգից: Վոչ-վոք չգիտի:

Ի՛նչ է նրա անունը: Վոչ-վոքի հայտնի չե:

Մի որ նա չեկավ Ալլահվերդի և պղնձա-
ձուլարանի վարպետ դարձավ: Իսկ հետեյալ որ-
վանից նա դարձավ բանվորների սիրելին: Բան-
վորները նրան մկրտեցին «Յեվրոպացի» անու-
նով և նա այդպես ել մնաց:

Ահա նա աշխատում է, և ահա նրա քառա-
սուն տարեկան դեմքը պղնձագուլն է: Հնոցի
կրակից է այդպես, թե՛ բնականից: Զգիտես:
Նույնիսկ չգիտես, թե հալվող պղինձն է իր գուլնն
արտացոլել նրա դեմքի վրա, թե դեմքը՝ հալված
պղնձի:

Այդպես է «Յեվրոպացին»:

— Յեվրոպացի, դու լավ վարպետ ես, — ա-
սում է մի բանվոր: — Ել վճրտեղ ես աշխատել դու:

— Ել վճրտեղ չեմ աշխատել չես, պատաս-
խանում է «Յեվրոպացին»: — Յես, գիտե՞ք, շատ
եմ աշխատել: Քսանմեկ տարի:

— Դու ինչո՞ւ չեկար, Յեվրոպացի:

Նա չի ուզում պատասխանել: «Յեկա, ելի»,
քրթմնջում է քթի տակ, բայց հետո փոխում է
մտադրութունը:

— Կպատմեմ: Կպատմեմ, — ասում է, — մի որ:

— Հիմա պատմիր, ելի:

— Ի՞նչը: Դե, այսպես եր: Տասնինն և կես
տարի աշխատեցի: Տասնիններորդ տարին նույն-
քան վատ եր, վորքան և առաջինը: Կիննս: Յեր-

կու չերեխա: Բայց հետո՝ կոմունիստների պրո-
պագանդան: Գործադուլ չեղավ:

— Հետո...

— Բանալից վոր դուրս չեյա, գնում եմ,
ասացի: Ասացի՝ դնում եմ իմ իսկական հայրե-
նիքը, — բանվորներինը: Քեզ փող կուղարկեմ,
ասացի կնոջս: Իսկ հետո, կտեսնենք: Կամ
դու ինձ մոտ, կամ չես՝ քո: Նա լուցկու գործա-
րանում է աշխատում: Փոսֆոր: Գիտե՞ք, թու-
նավոր է դա:

Նորից է հարցնում բանվորը:

— Քաղաքը մե՞ծ եր: Գործարանը...

«Յեվրոպացին» նայում է նրան և լուռ հաս-
կացնում է, վոր մեծ, շատ մեծ եր քաղաքը,
նաև գործարանը:

Յերկուսն ել լուռ են:

Մի ուրիշ անգամ մի ուրիշը հարցնում է:

— Չե՞ս ձանձրանում այստեղ, Յեվրոպացի:

«Յեվրոպացին» նայում է նրան և լուռ հաս-
կացնում է, թե դու դեռ շատ ջանել ես և քիչ
բան գիտես:

— Ինչո՞ւ պիտի ձանձրանամ, — շարունակում
է նա բարձրաձայն:

— Ո՞վ գիտե .. փորը, մի ծխնելույզ, ձո-
րը... Իսկ աչնտեղ...

— Սա իմ հայրենիքն է, և մերն է գործա-

րանք: Մենք կընդարձակենք: Կընդարձակենք, ա-
սում եմ: Յե՛վ դա՛ հոգուտ մեզ կլինի: Այնտեղ
մենք իտալական գործադուլ ելինք անում: Գի-
տե՛ս ինչ բան ե դա: Ա՛յ այսպես: Դու, ասենք
թե, այս պղնձի վրա գրում ես՝ յերրորդ տեսակ:
Իսկ նա յերկրորդ տեսակի չե: Տուժում ե գոր-
ծարանը... Կամ թե չե, որեկան մի պղնձաթերթ
ես պատրաստում: Դու յսո՛ւմ ես, միայն մի
պղնձաթերթ: Դա ծիծաղելի չե, չե՛, բայց գոր-
ծարանատերն, իհարկե, չի ծիծաղի...

Լուում ե «Յեվրոպացին»։ Իսկ քիչ հետո
ավելացնում ե.

— Բնո, այսպիսի բաներ...

4.

Ձորում վերջալույս ե: Արևն այնքան շուտ
ե թեքվում սարերից այն կողմ: Յերկնքի վրա
դեռ նրա շողերն են յերևում, իսկ ներքևում՝
մոխրագուլն մուլթն ե: Ծառերի տակ խավար ե
արդեն, և արդեն չղջիկներն իրենց թևերն են թա-
փահարում: Իսկ փայտփորիկը դեռ փորում ե...

Թեև դեռ լույս ե, բայց ելեկտրական լապ-
տերներն արդեն վառվում են գործարանի մո-
տերքում: Բանվորները նստել են իրենց շենքերի
մոտ կամ դետի ափին և խոսում են: Ծլում են ել
«Յեվրոպացին» նստել ե մի ծառի տակ,

նայում ե ձորի յերկայնքով, իր յեվրոպական չի-
բուխն ե ծխում ու մտածում ե:

— Այ, — մտածում ե նա. — ձորը խավար հա-
գավ: Ծառերն իրար յեկան, մոտեցան, մոտե-
ցան ու դարձան մի անբաժանելի, մուգ-կանաչ
զանգված...

— Այս ձորն ե և այս՝ ձորի վոլորապտույ-
տը: Նրանից այն կողմ նորից ձորն ե, և այդ-
պես: Այս մի քիչ տեղում ելեկտրական լուսավո-
րություն կա, նրանից այն կողմ լուսավորու-
թյուն չկա, և այդպես:

— Նայում եմ և ինչ: Թվում ե, թե ծառե-
րի վրա՛ից լամպեր պիտի կախված լինեն և հան-
կարծ ելեկտրական պիտի փայլի լույսը: Ձորը
պիտի լուսավորվի...

— Գետնի տակ փորում են: Հիմա, յերբ
յերեկո չե, հիմա յել են փորում: Անընդհատ
պղինձ են հանում և հանում են: Պղինձը պղինձ
կծնի և գործարանը՝ գործարան: Այդպես կլինի...

— Կրակեցին գործադուլավորներին վրա:
Ալբերտն ու Շապկոն վիրավորվեցին: Հիստերիկ
ճչում եր Ալիսան... Ինչե՛ր յեղան: Ձերբակալե-
ցին: Ծեծեցին: Իսկ իրենք յերգում ելին՝ «Յե-
լիր, ում կյանքը անիծել ե»... Կյանքը մեզ անի-
ծել եր և մենք յեկանք, — մենք, ստրուկներին ու
սովախների աշխարհը: Բայց մեզ վրա կրակեցին...

— Դու փախչում ես, հարցրեց Իոգաննը։
Յես չեղի փախչում։ Վոչ, ասացի, հայրենիք եմ
գնում։ Խորհրդային չերկիրը։ Իսկ հետո՝ կգամ։
Կգամ ասում եմ։ Կգամ և ինչպես... Այստեղ ինձ
կարող են բռնել և կախել։ Նրանք ինձ գիտեն։
«Գործադուլի կազմակերպիչը», ասում են։ Ել
ինչպես մնալ... Յեվ հետո.— մերոնք շատ են ու-
զում իմանալ խորհուրդների չերկրի մասին։ Ինչ
ե տեղի ունենում այնտեղ։ Կգամ ու կպատմեմ։
Յեվ կգամ պատրաստված։ Կսովորեմ, թե ինչ-
պես անել, վոր մերոնք միահամուռ ընթանան,
ինչպես անել, վոր գործադուլը չվիժի, և այդ-
պես։

— Յես փախել եմ... Յես չեմ փախել։ Թեև
այստեղ այնքան լավ ե և հարազատ, վոր վերա-
դառնալ չեմ ուզում։ Կաց, մտածում եմ։ Իսկ
հետո մտածում եմ.— գնա, գործ ունես-անելու։
Յեկա, տեսա, սիրեցի այս ամենը և անհաշտ դար-
ձա այն կարգերի դեմ։ Պայծառ կերպով սկսեցի
պատկերացնել, թե ինչի համար ենք կռվում.—
կռվում ենք ինչպիսի կյանքի համար, և այդպես։
Ինչ ել լինի, մեզ մոտ ել այսպես պետք ե ա-
նել։ Անպայման։

5.

«Յեվրոպացու» գալու առաջին որերին,
բանվորներին մի բան շատ զարմացրեց։

Այդ այն եր, վոր «Յեվրոպացին» գործարա-
նում իրեն զգում եր այնպես, ինչպես եր տանը։
Դա վոչ միայն բանվորի հարազատության զգաց-
մունքն եր բանվորական միջավայրի հանդեպ.—
ավելին եր։

Նայում ե շենքերից մեկին և ասում ե.

— Տասներկու թվին ե շինված, կարծեմ։

— Ճիշտ ե...

Իսկ տարեթիվը վոչ մի տեղ չի գրված։

Հարցնում ե. — Համար չերկու հանքահորն հի-
մի աշխատեցնում եք։

— Չե։ Պղինձն այնտեղ վերջացավ։

— Հա դե, իհարկե, փոքր հանքահոր եր։
Տարեկան լոթ հազար փութ։ Իսկ այն նոր շեր-
տը չերբ բաց արեցիք։

— Քսանհինգ թվին։

— Այնտեղից, չերկի տարեկան չերեսուն
կստացվի։

— Յերեսունհինգ հազար։

— Հա, չերեսունից չերեսունհինգ։

— Ճիշտ ե. .

«Յեվրոպացին» թեերը կանթել ե մեջքին,
նայում ե շուրջը և նորից հարցնում.

— Ճեղքված կաթսան վոր թվին փոխեցիք։

— Անցյալ տարի։

Բանվորները զարմանում են։ Հավաքվում են
իրար գլխի և «Յեվրոպացու» գլխին։

— Վարպետ, աճյալես ես խոսում, կարծես թե դու շինած լինես այս գործարանը: Այդքան բան վերտեղից գիտես...

«Յերոպացին» մի աչքն է փակում, ապա մյուսը, և ծիծաղում է:

— Համարյա թե չես եմ շինել: Բա ի՞նչ:

Ու ծիծաղում է նորից:

Բանվորները չեն հավատում և չեն հասկանում:

— Բան...

Քիչ հետո՝

— Ֆրանսիացիներին չե՞րբ խռիկ տվեցիք: Մեկն ուզում է պատասխանել, բայց զարմացած մեջ է ընկնում մի ջահել, շատ ջահել բանվոր.

— Ի՞նչ ֆրանսիացի...

— Չգիտես, — ասում է, «Յեվրոպացին»։ — Այս մեր գործարանն առաջ պատկանում եր մի ֆրանսիական ընկերության: Շատ շահագործեցին: Պղինձ: Վոսկի: Յեվ այդպես:

Բանվորները լուռ են:

— Պապաշա, — ասում է Սառան: — Դու այդ բոլորը վերտեղից գիտես:

— Յես բան շատ գիտեմ, աղջիկս: Եդ ել գիտեմ: Են ել գիտեմ, վոր համար լոթ հանքից մի քիչ դեպի հարավ... Բայց այդ մասին չես կասեմ ճարտարագետին:

Բանվորները ծալր աստիճան հետաքրքրվում են.

— Ի՞նչ... ի՞նչ...

«Յեվրոպացին» գլուխը մոտեցնում է նրանց և բարեկամաբար շնջում է.

— Պղինձ կա... Շատ...

Չորս ամիս հետո հաստատվում է նրա յեն-թաղերությունը: Բանվորները զարմացած են:

— Դու մի գաղտնիք ունես, վոր մեզ չես ասում, — հետաքրքրվում են նրանք:

— Ի՛հ, — թափահարում է ձեռքը «Յեվրոպացին»: — Ի՛նչ գաղտնիք: Հասարակ բան: Յես այստեղ աշխատել եմ տասնվեց տարի առաջ, ֆրանսիական ընկերության ժամանակ: Յերկրում դեռ վարպետներ չկային: Դրսից ելին բերում: Ի՛նձ ել բերեցին: Ահա:

Այս անգամ ել են զարմացած բանվորները, բայց ուրախ են և ծիծաղում են:

— Այդպես...

— Բա հանքը:

— Այդ հանքը հետազոտել ելին շատ վաղուց: Համար լոթից աճյն կոդմ: Չոգտագործեցին: Այդպես ել մնաց: Իսկ չես գիտե՞լ տեղը...

Դրանից հետո դեռ յերկար ժամանակ բանվորները «Յեվրոպացուն» հարցնում ելին, թե ինչպես եր գործարանը տասնվեց տարի առաջ,

և յերբ նա պատմում էր, իրենք կուշտ ծիծաղում ելին:

— Նապաստակի գործարան ե՛ չեղել, վարպետ: Այդքան ել փոքր...

— Ասում ես՝ ամեն ուր մեկը մնում էր փրկվածքի ամիկ:

— Հա: Բայց չեթե մինչև հիմա մնային դրանք, անպայման շատ կմեծացնեյին գործարանն ու վոսկի կղեղեյին: Բայց լավ արեցիք: Խոնկ...

Լուում են: «Յեվրոպացին» ծոր է տալիս.

— Բոսսս...

6.

Կիրակի որը «Յեվրոպացին» վորսորդական հրացանն ուսեց:

— Վորսի յեմ գնում:

— Մենա՞կ:

— Մենակ:

Ու գնաց դեպի սարը: Նա վորս անել վաղուց գիտե: Բայց այս անգամ նա վորս չի անում: Մանում է անտառ, խորանում է նրա մեջ, հրացանը գցում է մի կողմ և նստում է:

Նա մտածելու շատ բան ունի. — «Յեվրոպացին»: Նա այսոր ստացավ նամակը և կարդաց: Փոսֆորը, իհարկե, վտանգավոր նյութ է: Իսկ

ինչ յեղան իր յերեխաները... Ի՞նչ պիտի անեն սրանից հետո, առանց մոր...

Մեկը նրանցից նուխպես աշխատում է լուցկու գործարանում. — փոքրիկ եմման: Յերբ նա չեղ մեծանա և դառնա իր մոր չափ, նրա մատներն ել կլինեն լուցկու պես բարակ... բարակ...

Իսկ եմիլը դարձել է «նկուղների մարդ», վորին վաղ թե ուշ՝ կարող են կախել մարդ սպանելու կամ գողության համար...

«Յեվրոպացին» հառնչեց: Նա պիտի թողնի իր հայրենիքը և պիտի գնա աշտեղ, վորտեղ ինքը ծնվել է: Եմիլն ու եմման աշտեղ են: Աշտեղ է սարուկների ու սովյալների աշխարհը:

Տարի և կես աշտեղ. — լավ էր: Բայց պիտի վերադառնա: Մի ուր մեծ քաղաքի փողոցները վառուղի հոսով կլցվեն և հրացանաձգութուն կլինի: Իսկ հետո կլինի մեծ հեղափոխութուն, վորից հետո ամեն ինչ կլինի այսպես:

Աշտեղ ել, իհարկե, թերի բանեք շատ կան: Որինակ, հանքափոր Սերգոյի ընտանիքը վեց հոգուց է բաղկացած, բայց նա միայն մի սենյակ ունի: Այդ, իհարկե, թերութուն է: Բայց այդ վոչինչ, վորովհետև բոլորը գիտեն, Սերգոն գիտե, — «Յեվրոպացին» ել գիտե, վոր վաղը մի սենյակը կդառնա յերկու, իսկ հետո՝ յերեք:

Իսկ աշտեղ վեց հոգու մեկ սենյակը կմնա

մեկ: Ու դրա փոխարեն, մի որ վեցից հինգը կմնան, ապա՝ չորսը, չերեքը...

Այս ե տարբերությունը և այս մեծ տարբերությունն է: Անսահման մեծ...

Կբռնի կարմիր դրոշակը և կասի. — Սա չեմեր վերջին կռիվը, լսում եք, սա վերջին կռիվն է, վերջինը, վերջինը...

Յեվ, հաղթականը...

Միահամուռ կգնան: Ձինված, փոխերիմ... Միահամուռ կգնան և կգնան պալատների վրա...

«Յեվրոպացու» աչքերի մեջ կրակներ վառվեցին: Նա վեր ցատկեց, ուսեց հրացանն ու սկսեց արագ քայլել: Ապա լսվեց նրա ձայնը, նա յերգում եր և յերգում եր հաղթ, ուժեղ...

— Մեր սեփական, փորձված ձեռքով: Մեր ձեռքով: Մեռած կլինա: Դու հիմի չկաս, բայց այնքան լավ ե, չերբ չես խոսելիս բեզ եմ դիմում: Մենք հին աշխարհը կքանդենք մինչև հիմքերը և քո փոքրիկ Նմման, և քո փոքրիկ Նմին ալլես չարաչար չեն տանջվի: Այդպես...

Գործարանի մոտ, լսվում եր «Յեվրոպացու» յերգի ձայնը: Բանվորները ծիծաղեցին: Վորս անողը չի յերգի: Կփախչի փորսը:

Բայց բանվորներից մեկը խորիմաստ կերպով նայեց և դիմելով հավաքված բանվորներին, համոզված ձայնով ասաց.

— Վարպետը մեծ վիշտ ունի, ինչպես չերեում ե: Ո՛վ գիտե, ինչեր ե նա տեսել աշխարհի վրա...

Իսկ բարձրից, անտառից դեռ լսվում եր.

— Ուր վոչ ստորակ կա, վոչ դժգոհ...

7

«Յեվրոպացու» գնալու որը:

Դեռ չեր կարելի վորոշել, լսւյսն եր շատ մթան մեջ, թե՞ մութը՝ լույսի, չերբ նա արթնացավ: Ծառերը խշշում ելին գիշերվա մասին, և գետը խշշում եր գիշերվա մասին:

«Յեվրոպացին» կապկապեց իրեղենները:

Պղնձի մի կտոր, մի վոսկեգուլն կտոր, վոր դրված եր լուսամուտում, «Յեվրոպացին» վերցրեց և իրեղենների հետ դրեց պալատակի մեջ: Վերջացավ:

— Գնում ես, վարպետ:

— Գնում եմ:

— Կգամ:

— Ո՛վ գիտե: Գուցե կգամ: Գուցե չեմ գա: Բայց կուզենամ գալ: Շատ կուզենամ:

Յերբ նա դուրս չելավ լվացվելու, ամեն ինչ այնչափ սովորական թվաց, վոր նա չկարողացավ հաշտվել հեռանալու մտքի հետ: Սրբիչով գեմբը չորացրեց և կանգնեց: Նա սպասում ե: Իրոք, մի

ըսպե հետո լսվեց ուժեղ սուլոց և մոտեցավ
գնացքը:

Գնացքը հեռացավ: Նա չգնաց: Նա մտածում
է. «Կգնամ ցերեկվա գնացքով»: Մտավ սենյակը,
վերցրեց փոքրաքանակ իրերն ու դուրս լեւալ:
Աշխատանքալին որն սկսվել էր:

Նա աչտոր ինչո՞ւ չի աշխատում: Ինչո՞ւ մյուս-
ներն այնտեղ են, — գործարանում, իսկ ինքն
այտեղ ..

Նա ցանկութուն զգաց գնալ, մտնել ներս
և կանգնել իր գործին: Նա նույնիսկ մոտեցավ
դռանը: Իսկ հետո հեռացավ: Նա չերեկ արդեն
վերջացրել է իր բոլոր գործերը: Նա չերեկ չե-
րեկո արդեն հրաժեշտ է տվել բանվորներին:
Նրան մնում է նստել գնացք ու գնալ: Կանցնի
ինչքան ճանապարհներով... Կանցնի ինչքան ճա-
նապարհներով...:

Կհասնի:

«Յեվրոպացին» գնաց կայարան և սկսեց
սպասել: Մի քիչ սուլեց քթի տակ, ապա սկսեց
նայել ձորի ուղղությամբ:

Ձորը դաշտ դուրս կգա, ուխտերը կսլանան
ավերի առաջ ու կգնան... կգնան... կգնան...

Կտանեն:

— Յերկաթը տաք-տաք կռնեք, — բարձրա-
ցավ հորձանքը և խփվեց նրա սրտին: «Յեվրո-

պացին» ուղղվեց: Նա վերադառնում է: Պատ-
րաստված: Համոզված: Անհաշտ:

Այդպես է վերադառնում ..

Յերեկվա արևը լավ էր փայլում ձորում:
Ծառերի կանաչը չերևում էր լավ:

Գնացքը չեկավ:

8

Ձորում վերջալույս է: Արևն այնքան շուտ
է թեքվում սարերից այն կողմ: Յերկնքի վրա
դեռ նրա շողերն են չերևում, իսկ ներքևում
մոխրագույն մութն է: Ծառերի տակ խավար է
արդեն, և արդեն չղջիկներն իրենց թևերն են թա-
փահարում: Իսկ փայտփորիկը դեռ փորում է...

Թեև դեռ լույս է, բայց ելեկտրական լապ-
տերներն արդեն վառվում են գործարանի մո-
տերքում: Բանվորները նստել են շենքերի մոտ,
գետի ափին և խոսում են: Ծխում են ել:

— Յեվրոպացին գնաց:

— Գնաց:

— Լավ մարդ էր ու լավ վարպետ:

— Լավ մարդ էր ու լավ վարպետ:

— Ինչի՞ գնաց:

— Ո՞վ իմանա: Ասում են մեռել է կինը:

Մեկն ասում է:

— Յես կարծում եյի, թե Յեվրոպան հե-

քյաթի աշխարհ եւ և աշնտեղ ապրում են հեքյաթի մարդիկ։ Բայց ահա. մենք Յեվրոպայում բարեկամ ունենք և ընկեր։ Ասել ե՛ք բոլոր տեղերում ել աշնալիսի մարդիկ կան, վորոնք կարող են մի ուրիշ աշխարհի մարդկանց հետ ընկեր լինել՝ աշխատանքի ընկեր և բարեկամ լինել՝ ազատ ժամերի բարեկամ։

— Հեղափոխական մարդ եր։

— Լավ վարպետ եր։

Դրսում նստածները կամաց-կամաց մտան իրենց տները։ Պահակը ճնաց։ Նա վառեց ծխախոտն ու հսկում ե։ Նա պաշտպանում ե իրեն հանձնված պոստը։

Բանվորները հանգստանում են իրենց տներում։ Նրանց մի մասն արդեն քնել ե։ Բնակարաններից մեկի մի սենյակում լույս կա։ Աշնտեղից լսվում ե ծիծաղի ձայն։ Յերեխան, փոքրիկ յերեխան, գվարճացնում ե ծնողներին, իսկ մյուս կողմում Լուսիկը դասն ե սովորում։

Բանվորները հանգստանում են։

Բանվորներն աշխատում են։ Յերբ ականջդ դնես գետնին և լսողութունդ լարես, կլսես հարվածների խուլ ձայներ։

Պղինձ են քանդում։

ԻԳՆԱՏԻՈՍԸ

1.

Կիրակի որը, յերբ գլուղում մարդիկ պարապ ելին, և արևն ել փայլում եր անամպ յերկնքի վրա իր տաք փայլով, — գլուղի մեծ փողոցով անցնում եր մի յերիտասարդ։ Նա հագել եր բավական շիկ, վոր սակաջն, չեւ սագում իրեն։ Նա դանդաղ առաջ եր գալիս և ձեռքում բռնած մի ճիպոտի կտորը խաղացնում եր ճիշտ աչպես, ինչպես Փրանտ յերիտասարդներն են խաղացնում իրենց ձեռքի փայտիկը։

Բայց նա Փրանտ չեւ։

Նրա դեմքը, վորքան ել հպարտ լիներ ու վեր ցցված քթով, աջնուամենաջնիվ, մատնում եր նրա գլուղական ծագումը։ Իհարկե, իբրև գլուղացի յերիտասարդ, նա հաճելի դեմք ուներ, բայց այդ շորերի մեջ նա նման եր դեկորատի հագած կովի։

Հավաքված գլուղացիներն սկսեցին նայել նրան և փսփսալ։

— Ադա, են Մուքելենց տղեն չի։

— Հա։

— Վո՞ր տղեն:

— Իգնատիոսը:

— Են ե, բա ով ե:

— Աղա, եղ հո ուսումով մարդ ա դառել...

— Խի՞ չի դառնա: Հերն ահազին մուլքի, հարստության տեր մարդ, ինքն ել սկի մատը մատին չխփող: Խի՞ չեր սովորի վոր. խի՞ մարդ չեր դառնա վոր...

— Բա հմի գեղ խի՞ չե չեկել:

— Ո՞վ իմանա: Թե ասես իրեն ա շանց տալի...

— Ձե, ուրիշ բան կլինի մտքումը:

— Դու արի տես, պաի նշանվի...

— Այ քու տունը չքանդվի: Վոր նշանվեր, քաղաքն աղջիկ չկա: Թե քաղաքի աղջկերքն իրեն չեյին առնի...

Իգնատիոսը լսում եր այդ խոսակցությունները, թե վոչ, — դժվար եր իմանալ: Միայն այն կարելի չեր տեսնել, վոր վորքան առաջանում եր գյուղի փողոցով, այնքան ավելի չեր հպարտանում նրա դեմքը և այնքան ավելի քաղաքավարի չեր շարժվում նրա ձեռքի գյուղավարի ճիպտոր: Յերկու անգամ նա տեսավ ծանոթների և թեթեւ բարկեց, հաղիվ նկատելի կերպով շարժելով գլուխը: Ծանոթները սիրալիր բարկեցին: Մի քիչ ել առաջանալով, նա հանկարծ թողեց ճի-

պատի շարժելը և կարծես փոքր ինչ կծկվեց: Իրիթը մտավ սովորական գիրքի մեջ:

Նա մոտենում եր հավաքված մի խմբի, ուր կային կոմյերիտականներ, կուսակցականներ, գյուղխորհրդի նախագահը և ուրիշ շատերը:

— Իգնատ, — բղավեց մեկը հավաքվածներից, — հլա եստեղ արի:

Իգնատիոսը մոտեցավ:

Բոլորը նայեցին նրան:

— Բարև ձեզ:

— Բարև:

— Հը՛, դեռ գարնան կեսն ե, եղ ի՞նչպես պատահեց, — հարցրեց մի կոմսոմոլիտ: — Համալսարանն արձակեցի՞ն:

— Ձե, չարձակեցին: Գեշ մարդու չերեսով եսպես պատահեց:

— Վճնց պատահեց:

— Վրես մատերիալ ելին տվել, թե կուլակի տղա չե: Նրանք ել սխալմամբ զտեցին:

Բոլորը լուռ նայում ելին նրան: Նա կուսակց եր գլուխը և իրեն մի քիչ ճնշված եր զգում: Ձեռքի ճիպտոն անհարմար դրության մեջ եր դնում նրան:

— Կուլակ ես, բա ի՞նչ ես, — խոսեց լուռ-թյունը գյուղխորհրդի նախագահը:

— Ինչի՞նչ չեմ կուլակ: Ինձնից ավելի կուլակները չլինի: Այ, նրանք են կուլակ:

— Դու կուլակից ել կուլակ ես:

— Լավ, համայնք, ասենք թե կուլակ եմ: Դուք ընչի՞նչ չուզեցիք, վոր ձեր գեղից մեկ դարգացած, գաղափարով մարդ դուրս գար: Գեղի անունն ել կբարձրանար, ուրիշ բան ել...

— Դու կուլակների շահերը կաշտպանելիր:

— Տո, Մնուկենց տղա, սուս ախր: Գոնե դո՛ւ մի խոսի: Անցած տարի բերանդ պատռվում եր ժամի պատերը պաշպչելուց, հիմի կոմսոմոլ ես մտել ու ուրիշի վրա չել հլա խոսում ես:

Վիճաբանությանը խառնվեցին միքանի ուրիշներն ել:

Իգնատիոսն ամբողջ ժամանակ պաշտպանում եր իրեն, պատճառաբանելով, վոր չեթե բարձրագույն կրթութունն ստանար, իր կապը կխզեր իրենց կուլակ ընտանիքի հետ և կապերը իբրև «բանվորա-գյուղացիական և կարմիր բանակային խորհրդային ազատ քաղաքացի», իր սեփական աշխատանքով:

— Գիտակից մարդը կուլակին պաշտպան չի դուրս գա, — վերջացրեց նա:

Ոհաննեսը, վոր մինչև այդ լուռ եր, ինքն ել խառնվեց խոսակցության մեջ:

— Ընկեր, դուք այնպես եք խոսում, կար-

ծեք, թե մի անգիտակից տարր լինեք. կամ գուցե մե՞զ եք այդպիսիների տեղ դնում: Դուք սխալ բաներ եք ասում: Կրթված կուլակը վոչ թե չքավոր ու միջակ գյուղացիների շահերը կպաշտպանի, այլ նույն կուլակության, այն ել շատ ճարպիկ կերպով:

Իգնատիոսն հանկարծակիի չեկավ: Ու թեև սկզբից չեր տեսել Ոհաննեսին, բայց իսկույն գլխի ընկավ, վոր նա չե կոմբլիշի քարտուղարը, կուսդպրոցն ավարտած Ոհաննես Ավետյանը, վորի մասին այնքան շատ խոսում են հարեան գյուղերում:

Մի րոպե միայն շմեց Իգնատիոսը և ապա ինքն իրեն գտավ:

— Ընկեր Ոհաննես, ձեզ հետ, իբրև ավելի գաղափարակից, կարելի չե ավելի գաղափարով և գիտակից խոսել: Յես կպարզեմ ձեր առջև մի շարք դիրեկտիվներ:

Անտեղի և սխալ գործածված բառերը քիչ մնաց ծիծաղեցնելին Ոհաննեսին: Նա տեսնում եր Իգնատիոսի ջանքերը, կրթված և կուլտուրական մարդ լերևալ:

Բայց դուրս գացիներից շատերի վրա խոսակցական այդ լեզուն վորոշ տպավորութուն թողեց: Նույնիսկ փափառացներ լեզան.

— Ամենքի հետ իրեն լեզվով խոսալ գիտե:

Գիտունի հետ՝ գիտունի լեզվով, անգետի հետ՝
ռամիկի լեզվով...

Իգնատիոսը շարունակեց.

— Այո, մի շարք դիրեկտիվներ: Մտնելով
համալսարան և տեսնելով կոմունիստական գա-
ղափարի ֆունկցիաներն այդ չորս պատերում,
իմ սիրտս հակաթեղիս ընդունեց կուլակների դեմ
և ամբողջ հոգով մի տարի սովորեցի ինդուս-
տրալիզմի շավղով ուղեղս գաղափարապես զար-
գացնել: Բայց վորոշ մատերիալիստական թղթեր
իմ մասին գրվեցին և գտումը տեղի ունեցավ ի
փնաս իմ մասին

Ոհաննեսը լուռ խոսում էր: Կարծես նրան խու-
տուտ ելին տալիս և նա ուզում էր կուշտ ծի-
ծաղել այդ վաղաժամ ու թերի համալսարանա-
կանի վրա:

— Հիմա, ընկեր Ոհաննես, իմ գլուղ ներ-
մուծվելու շնորհիվ, չես իմ կուլտուրական ու-
ժերս ուզում եմ նվիրել գլուղի սոցիալիզմի վե-
րականգնման աշխատանքներին և այլն: Հուսով
եմ, վոր գլուղի կոմբիշի վարչութունն ինձ ա-
ռաջ կբաշի վորոշ ասպարեզի մեջ և կուլակային
իդեոլոգիզմը չի ազդի իմ ուղեղի գաղափարա-
կան մասերի վրա:

— Ով վոր ուզում և աշխատել մեզ հետ և
հոգուտ մեզ, մենք նրան չեմ չենք մղում, — ա-

սաց քարտուղարը, այս անգամ արդեն միանգա-
մա՜յն լուրջ և համոզող տոնով:

— Շնորհակալություն, — ասավ Իգնատիոսն
ու արագ հեռացավ, թագցնելու համար իր դեմ-
քի վրա փալտող չերանության ժպիտը և մեն-
մենակ վորոճալու անպագա նոր հաղթանակների
հույսերը:

2.

Յերեկոյան Իգնատիոսենց տանը հավաքվել
եյին մի շարք ծանոթներ և դրկիցներ, շնորհա-
վորելու համար Իգնատիոսի վերադարձը և նրա
«ուսում վերջացնելը»: Յեկել եյին և՛ տերտերը,
և՛ դրկից Գալոն և ընդհանրապես «խոշոր» մար-
դիկ: Մի փոքրիկ ընթրիք և միքիչ ողի դրված
էր սեղանի վրա և չուրաքանչյուր մտնողն ու-
տում էր մի կտոր բան, մի քիչ խմում էր ողուց,
շնորհավորում էր և, վորոշ ժամանակ զրուցելուց
հետո, դուրս էր գնում: Մեկը դուրս էր գալիս և
մտնում էր մյուսը, նա չէլ դուրս էր գալիս և
միքանի ուրիշներն եյին մտնում միքիչ հետո:

Իգնատիոսը նստել էր սեղանի գլխին, ծանր
հանդարտությամբ ու շարժումների դանդաղու-
թյամբ: Հյուրերին հրամցնում էր Իգնատիոսի
հալըր, զբաղեցնում էր նրանց, մինչև վոր իր
«արժանավոր վորդին» բարեհաճի մի-երկու չով-

րոպական բառ նետել և հիացնել հավաքված-
ներին:

Սակավախոս դառնալու պատճառներ Իգ-
նատիոսը շատ ուներ: Նրա ուղեղը լցված էր
գործունեություն հազար ու մի տեսակ ծրագիր-
ներով, վորոնց հաջող ընտրություններից էր կախ-
ված իր՝ գյուղխորհրդի նախագահ դառնալը, ա-
ռաջ քաշվելը, և ո՞վ գիտե... Կենտգործկոմի այն-
քան ել հեռու բան չէ... Ըստ «կանոնագրքի»,
անկուսակցականն էլ կարող է Կենտգործկոմի
նախագահ լինել: Յեւ վերջիվերջո, կուսակցու-
թյան դռները հո «յոթը կողպեքանոց» դռներ
չէն, այնտեղ էլ կարելի չէ մտնել... Ո՞վ իմանա-
հարիս է:

— Կենտգործկոմը պետքս չի, — մտածում էր
նա մերթ-մերթ, տեսնելով, վոր շատ հեռու չե
գնացել իր ցանկությունների մեջ: Թող մի կու-
սակցական գրվեմ, հարյուրութանասուն մանեթ
ռոճիկ ստանամ ու իմ գլխին ապրեմ...

Յեւ չերբեմն նա սթափվում էր այդ «հար-
յուրութանասուն մանեթանոց» քաղցր չերագից,
տեսնելով իր քթի տակ ողու մի բաժակ և շնոր-
հավորանքի չերկու-չերեք խոսք, — հաճախ ավելին:

Յերբ ներսում հավաքվածները, համարյա
բոլորը, կամաց-կամաց հեռացան, Իգնատիոսը վեր
կացավ նստած տեղից ու գնաց գոմի ողան: Այն-

տեղ նա արագորեն բաց արեց սնդուկը, հանեց
ափսեղից միքանի բրոշյուրներ, գրելու թուղթ,
թանաք, գրչակոթ և սկսեց գրել:

Նա դեռ նոր էր սկսել գրելը. չերբ դուռը
ձուռաց և ներս մտավ մայրը.

— Իգնատ ջան, Ոսեփանց Աղասին լեկել է,
ուղում է քեզ տեսնի:

— Ասա գործ ունեմ...

— Վա՛յ, Իգնատ ջան, վո՞նց կլինի: Ոսե-
փանց Աղասին...

— Տո, թող Աղասու քրիստոսը լինի, չեմ
կարա:

Մայրը շվարած կանգնեց մի րոպե ևս, ապա
մտամոլոր դուրս չեկավ ողալից:

Միքանի րոպե հանգիստ գրեց Իգնատիոսը,
վոր մեկ նայում էր բրոշյուրներից մեկին, մեկ
մյուսին, թերթում էր, կարգում մի քիչ և դնում
մի կողմ:

Նորից դուռը ձուռաց:

Այս անգամ ներս մտավ Իգնատիոսի հայրը:

— Իգնատ, այ բալա ջան: Խի չես գալի:
Հալիվորն իր վոտով վեր է կացել եկել քեզ տե-
սության:

Իգնատիոսը գրելը թողեց.

— Այ հեր. թե ասեմ ես քո ոգտին է, չես
հավատա: Չաջաղուրկ մարդ ես ախր: Եզուց-

մեկել որը վոչդու կարաս ապրի, վոչքու տղեն: Կաց մի տեսնեմ ինչ եմ անում: Մի ճար մտածեմ, վոր ապրենք ես աշխարհքի վրա:

— Եդ վհնց ախր, Իգնատ ջան:

— ... Ծառայողի տունը չքանգվի, կամ կոմունիստի: Ծառայողին ու կոմունիստին ով կարա ասի՝ եստեղից վեր կաց, ենտեղ նստի: Թե մի ծառայող կլնեմ, թե մի կոմունիստ կլնեմ...

— Չուզողի աչքը դուրս գա, Իգնատ ջան, եդ ել խոսք ե:

— Չուզողի աչքն ել դուրս գա, տունն ել քանգվի: Վոր վրես մատերիալ տվեցին, իմացան թե հենց եդ ե: Ախր վհնց թե: Գեղի մեջ բջիջ կա, խիղճ կա... Թե մի կհաջողացնեմ, այ հեր, դու չեղ իմ շվաքի տակ լեն ու բոլ կապրես, ու կհարստանաս:

Ծերունին ժպտաց:

— Դե գնա ասա եդ Ադասուն ու մեկել — մեկելին, թե տղես հիվանդ ա, կարում չի, թե դա: Ասա՝ պառկած ե Յես վռազ գիր ունեմ:

Ծերունին դուրս գնաց գոհ գեմքով, առանց վորևե ուրիշ բան հարցնելու կամ ասելու:

3.

Հետևյալ նիստին կոմբջիջի ընթացիկ հարցերի մեջ դրված եր «Իգնատիոս Միքայելյանի դիմումի հարցը»:

Ժողովի նախագահը կարճ կերպով ծանոթացրեց դիմումի բովանդակության հետ:

— Եդ գյուղեն դրել ե, թե ինձ իրավունք տվեք դասախոսություն կարդալու «Ավիախիմիկ յերկրագունդը և Խորհրդային Միություն կարմիր գազափարը» նյութի մասին: Դրել ե թե գեղացիներին կհետաքրքրի ու ես դադի բաներ: Ինքն ել համալսարանից զտված գիտակից անձնավորություն ե, — ավելացրեց ժողովի նախագահը:

Յեվ, հակառակ սովորության, վոչվոք չխոսեց: Հարցը դժվար հարց եր: Մեկն ուզում ե գյուղացիների համար զեկուցում կարդալ, ներկայացրել ե ծրագիր, — բավական խնամքով մշակված և ալին: Մյուս կողմից, նա կուլակ ե...

Ինչ անել...

Բոլորն իրենց հայացքն ուղղեցին դեպի Ռհաննեսը: Այդ Ռհաննեսը շատ անգամներ լուծել ե այդ տխրի դժվար խնդիրները: Այս մեկն ել յերևի կլուծի:

Ռհաննեսը վեր կացավ:

— Ընկերներ, եդ մարդն ուզում ե դասախոսություններ տալով և հասարակական վորոշ աշխատանքներ տանելով, գյուղացիների համակրանքն ու հարգանքը շահել և ապա, կամաց կամաց ներս խցկվել ուրիշ տեղեր: Ծիշտ ե, նրա զեկուցման ծրագիրն այնքան ել վատ չի կադ-

մված և վորոշ ոգոււտ կարող և տալ գլուղացի-
ներին, բայց դրա դիմաց...

Յեւթը գտնվում էր: Դեմքերը զվարթացան:

— ... Յեվ հետո. չմոռանանք, վոր նա ձա-
նագուրկ և. ամենակարեւորը: Նա չի դասախո-
սելու:

— Ճիշտ է,

— Ճիշտ է, ճիշտ:

Յեւթը գտնված էր:

Քիչ հետո, ժողովի բարտուղարը «վարոշե-
ցին» բաժնում Իգնատիոս Միքայելյանի դիմու-
մի դիմաց դրեց:

— Մերժել:

Առաջին անհաջողութիւնը միայն մի փոքր
հուսահատեցրեց Իգնատիոսին: Վոչ ավելի: Յեվ նա
նույնիսկ հարցրեց արձանագրութեան քաղվածքն
իրեն հանձնող կուսակցականին:

— Ադա, ձեր դռնբաց ժողովներն ի՞նչ որե-
րին ա լինում, ուզում եմ մեկ-մեկ գալ:

Կուսակցականը պատասխանեց և հեռացավ:

Նրա հեռանալուց հետո Իգնատիոսը նորից
բաց արեց արձանագրութեան քաղվածքը և կար-
գաց չերկու-չերեք անգամ: Յեվ ամեն անգամին
չիկացրած չերկաթի նման իր հալացքն էր ալ-

բում աչն միակ բառը «վորոշեցին» սլուշակում:

— Մերժել...

— Թող մերժեն, մլաս չունի, իմ ել վախ-
տը կգա: Բա վո՞նց: Առաջ գնալը խո վրավ ու-
տել չի: Կմերժեն ել, դեռ մի բան ել ավելին
կանեն:

Իգնատիոսը թուղթը դրեց գրպանը, վերկա-
ցավ և գնաց սնդուկի մոտ: Նա բաց արեց սըն-
դուկը, հանեց ախտեղից բրոշուրները և սկսեց
ուշի-ուշով գննել և համեմատել իր կազմած ծրա-
գրի պատճենի հետ:

— Ձե, ալ ջանըմ, ծրագիրն իրա կարգին է:
Եղտեղ մի ուրիշ բան կա, վոր չեմ հասկանում:

Ու Իգնատիոսի առաջ, իբրև վոխերիմ և
անհաղթահարելի ուժ, պատկերացավ համագլու-
ղացի Ոհաննեսը, կուս-դպրոցն ավարտած, գի-
տակից...

Ահա նա, ում դեմ պիտի կռվի նախ և ա-
ռաջ ինքը, — Իգնատիոսը: Բայց ինչպե՞ս:

Մտքերի հետ ընկած, նա սկսեց խազմգել
թղթի վրա և պատահաբար դրեց «մատերիալ»:
Նայեց աչք բառին Իգնատիոսը և ուրախութիւն-
նից ցնցվեց:

Յեւթը գտնված է:

Գրչակոթն արագ թաթախեց թանաքամանի
մեջ, թուղթը դրեց առջևն ու միքիչ մտածելուց

հետո, սկսեց գրել անհավասար, անփութ ձեռագրով:

«Նյութ «Մաճկար» թերթին, այսինչ գյուղի կոմբլիշի քարտուղար Ոհաննես Ավետյանի վրա»...

4.

Յերկու շաբաթ եր անցել:

Մի որ փողոցում Իգնատիոսը հանդիպեց Ոհաննեսին:

— Ընկեր Ոհաննես...

— Բարև:

— Ընկեր Ոհաննես, բա ուր մնաց ձեր խոսքը:

— Վո՞ր խոսքը, Իգնատ...

— Են, վոր ասում եիր, թե ձեզ հետ մեկտեղ գործ անել ուզողին քացի չեք տալ:

— Ճիշտ է:

— Բա ինչի՞ են ծրագրերը...

— Գիտե՞ս ինչ,— մտերիմ տոն բռնեց Ոհաննեսը,— դու ձայնագրուրդ ես. հորդ տան ու տնտեսության մեջ աշխատում են լերեր-չորս բառերակ, քու հերդ... Վո՞ր մեկն ասեմ, քանի վոր դու ինձանից լավ գիտես: Հիմի, Իգնատ, թե ուզում ես ապրել, վոնց վոր դու չես ասում, «մեզ հարազատ կերպով», լավ կանես, վոր բաժանվես հորիցդ, ստեղծես առանձին տնտեսություն ե ինքդ մշակես Կամ զնա քաղաք ու ծառայես: Այ, են ժամանակ, ուրիշ բան...

— Ինչի՞ ախր, այ Ոհաննես, իմ հերը ում է փասել ախր...

— Քու հերը: Քանի դու նրա մոտ ես ապրում, ուզես-չուզես, պիտի պաշտպանես նրա շահերը: Քեզ հաց ու ջուր տվողը նա չե, մենք խո չենք...

Իգնատիոսը լուռ բաժանվեց: Նա այդ մասին չէր մտածել: Կամ, ավելի ճիշտ՝ մտածել էր շատ քիչ: Ահա: Ուրեմն եսպես: Լավ:

Յեվ նա լերկրորդ անգամ զգաց, վոր գյուղում իր ամենամեծ արգելքը Ոհաննեսն է, ապա նոր միայն բլիշը: Յեվ նա լերկրորդ անգամ զգաց, վոր նրան պետք է չեզոքացնել: Հիշեց թերթին ուկարկած իր թղթակցությունը, վորը գեռ չեր տպվել:

Բաց դա քիչ էր Իգնատիոսի համար: Ինչ-վոր թղթակցություն, ահա ել կեղծ անունով: Այստեղ ուրիշ բան է հարկավոր: Ավելի մեծ գործ...

Նա հասավ մի քարի ու նստեց: Գործ է հարկավոր: Իսկ գործը մեն-մենակ չես սկսի: Յերևի գյուղում կլինեն ուրիշներն ել, վորոնք իրեն հետ մի կարծիքի կլինեն...

Ո՞վ գիտե: Պետք է փորձել:

Ու «փորձելու» համար, նա քալերն ուղղեց դեպի դրկից Գալուի ողան: Ներսուժ Գալուն էր

նստած, վորն զբաղված էր գեղանդու բերանը
ծեծելով:

— Գալո, բարև:

— Այ բարև, Իգնատ ջան: Ասա տեսնեմ:

— Չէ. հենց ենպես:

Իգնատը նստեց: Մի տարի չէ, ինչ հեռա-
ցել է գլուղից: Գնաց քաղաք, վորպեսզի համալ-
սարան մտնի կամ վորեւէ հարմար ծառայութիւն
ճարի և ապրի: Վոչ մեկը հաջողվեց, վոչ մյուսը:
Յեւ վերը մի որ, հազար չարչարանքից հետո
ներս խցկվեց համալսարան, հաղիվ անցած չե-
րեք ամիս, գտեցին: Հուլիսը չկարեց: Նախքան
գլուղ վերադառնալը, ելի քաղաքում մնաց վորոշ
ժամանակ: Ուսում եր գլուղից ստացված մեղրն
ու կարագը և միշտ մտածում այն մասին, վոր
ահա, այդ ել կվերջանա: Ո՞վ գիտէ, գլուղում
հիմա ինչեր են տեղի ունենում: Ինչ տուրքեր,
պահանջներ: Այդ ըոպեններին, նրա ջգերը գրը-
զովում ելին և նա սկսում եր հանցավոր նյու-
թերի մասին մտածել: Թե մի պատերազմ կլի-
ներ, անգլիացիները, կամ չեքանի թե նորից լեռ
գալին...

— Ծնգ, ծնգ, ծնգ, գերանդին եր սրում
գրկից Գալոն:

— Գալո:

— Հա, Իգնատ ջան...

— Ես տարի ինչքան տուրք պիտի տաս:

— Իգնատ ջան, ինչ ասեմ, չերկու հարյուր-
քառասուն մանեթ:

— Ծը, ծը, ծը, — ափսոսանքով գլուխն ո-
րորեց Իգնատի սրը:

— Ծնգ, ծնգ, ծնգ, — սրվում եր գերանդին:

5.

Իգնատի սրը կոմբլիշից հուլիսը կտրեց: Նույն-
իսկ մտքից հանեց կոմբլիշը: Ուրիշ ճանապարհ
է հարկավոր: Բլիշի հետ գործ գլուխ հանել չի
լինի, իսկ անիծված հողվածը չապվեց ու չարպ-
վեց...

— Գոնէ փոկի մեջ մտնելի, ելի մի բան
եր, — մտածում եր նա:

Յեւ աչպես, որերն անցնում ելին: Յեւ մի
որ, այն ժամանակ, չերբ նա բոլորովին իր հույ-
սը կտրել եր բլիշից, — իրենց դուռը թակեցին:

— Ո՞վ է:

— Բաց արա, Իգնատ:

Ներս մտավ գլուղի կուսակցականներին մե-
կը և անտարբեր դեմքով հայտնեց Իգնատի սրին,
վոր չերեկոյան գա խրճիթ ընթերցարան, բլիշի
նիստին: Գործ կա:

Անհասկանալի մի ուրախութիւն պաշարեց
նրան:

— Ի՞նչ գործ, հը...:

— Ձեռն իմանում:

— Դե կաց մի-մի հատ ողի գցենք:

— Ձե, Իգնատ, յես վռագ եմ, գնացի:

Կուսակցականը գնաց:

Մինչև մուլթն իջնելը հստեղ եր Իգնատիոսը գոմի ողացում և մտածում եր: Եղ ինչի՞ կանչեցին: Ձլինի՞ բջիջ պիտի ընդունեն: Համալսարան ընդունել չաան...

Մի անգամ միայն վատ բան անցավ նրա մտքովը: Բայց հետո հանգստացավ: Հա, չեթե նյութը տաված լիներ, ուրիշ բան: Բայց հիմի, քանի վոր չտավեց...

— Զուր ուղարկեցի, նույնիսկ մտածեց նա: Եգուց-մեկել որը չբռնեն տպեն ու ամեն գործ փչանա:

Բայց հետո մտածեց, վոր «հերքում» կգրի և կուղարկի թերթին: Այդ հերքումի մեջ կխնդրի հոգվածը չտպել:

Բջիջի բոլոր անդամները զայրացան, չափազանց զայրացան, չերբ շրջկոմից ստացան մի հոգված գրպարտություններով ի, գրված Ոհաննեսի մասին: Հոգվածի հետ շրջկոմը մի գրուլթյուն եր ուղարկել բջիջի բյուրոյին, վորտեղ ա-

ռաջարկվում եր քննել և ստուգել հոգվածի մեջ գրվածները:

— Ո՞վ ա տվել նյութը:

— Տակը գրված ե Յուդամատ. ի՞նչ գիտե-
նաս, թե ով ե... Բայց գրությունը հանձնողը շուռ տվեց թղթի մյուս չերեսը և բոլորը կարդացին. «Յեթե նյութս տպագրվի, ստորագրեցեք Յուդամատ: Իսկական անունս ե և ազգանունս Իգնատիոս Միքայելյանց»:

— Իգնատը...

— Տո, Մուքելենց Իգնատը...

— Տո, նա ի՞նչ գիտի մեր բջիջն ու Ոհան-
նեսին, նա ո՞վ ե, նա ո՞ւմ...:

Խրճիթի գուռը ճռռալով թրխկաց և թրբի-
կալով ճռռաց: Ներս մտավ Իգնատը. Բոլորը լռեցին:

Բջիջի բյուրոյի անդամներից մեկը, վոր նա-
խագահում եր նիստին, դարձավ դեպի նա.

— Նստի, Իգնատ...

Իգնատիոսը, բոլորովին հանգիստ, նստեց:

Այդ բոպելին ներս մտավ նաև Ոհաննեսը: Յերբ գուռը ճռռաց, Իգնատիոսը շուռ չեկավ և նայեց:

— Իգնատ, հարցրեց նախագահը, — գու Ո-
հաննեսին ինչքան վախափանից գիտես:

Իգնատիոսին հարցը թվաց բոլորովին վաշ-

պաշտոնական, մանավանդ վոր, նրա կարծիքով, ժողովը դեռ չէր բացվել, ուստի և, հանգիստ պատասխանեց.

— Ընկեր Ոհաննեսին. ես մեկ ամիս եմ Դրանից առաջ չեմ լսած կամ նրա մասին, բայց վոչ-տեսած:

— Մե՞կ ամիս:

— Հա:

— Նա քու բրոշդ անպատիվ խոսք ասած կա:

— Ձե:

— Մո՞րդ:

— Ձե. եդ ինչի՞ չեք հարցնում:

— Հենց ենպես. Հա, ասացիր՝ ասած չկա: Լավ: Նա քու ռեխդ ջարդած կա:

— Ոհաննեսն եդ տեսակ մարդ չէ, եդ ի՞նչ հարցուփորձ ե:

— Բա վոր եդ տեսակ մարդ չի, չեմ քու են... հա, ասել ելի, տո կուլակի դավակ, բա ես ի՞նչ ես դուրս տվել...

Յեվ այդ խոսքերի հետ ձեռքն առավ նրա հոգվածը:

— Եդ ո՞վ ա գրել, չե՞ս:

— Բա ո՞վ, Մուքելանց թամբալ, բա ո՞վ:

— Համայնք, եդտեղ գրած ե Յուցամատ, դու ի՞նչ գիտես եդ ո՞վ ա...

Բարձրացավ խուռը ծիծաղ, վոր փոխվեց աղմուկի:

— Դու ի՞նչ գիտես, թե Յուցամատ ե գրած:

— Բա թղթի մեկել չերե՞սը...

Իգնատիոսը գլուխը կորցրեց: Մեկ ուզեց խոսել, ապա ասելու վոչինչ չգտավ, ժպտաց, դեմքը թթվացրեց ու նստեց վառված ածուխի պես:

Յերբ աղմուկը դադարեց, նորից խոսեց նախադհը.

— Ընկերներ, ես թուղթը զրպարտութուն ե. չեմ ասում եմ, եդ մասին մենք գրենք «Մաճ-կալին» ու գրենք զրպարտողի անունը: Ինքը, թե կարա, թող հաստատի, թե դորթ ա գրել: Ձեռքը բռնող չկա:

Քարտուղարը «վորոչեցին» սլունջակում գրեց.

— Սխալ դուրս եկավ, թե ընկեր Ոհաննեսն աղջկերքին աչքով ա անում ու սխալ ճանապարհով ա առաջ տանում, վոր նա գյուղացիներին ծեծում ե և բլիշը թաչֆա չե, ինքն ել դրա մեծը: Դիփը սխալ դուրս եկավ և Իգնատիոսը վոչինչ չասաց ու պապանձվեց ու նստեց: Ուսուս վեր կացավ, գնաց:

Յեվ այսպես, այս անգամ արդեն Իգնատիոսն իր հուլսերը վերջնականապես խզեց բլիշի հետ և դադարեց վորեւեւ բան հուսալուց:

Այդ դեպքը վորքան վոր հուսահատեցրեց, այնքան ել կատաղեցրեց Իգնատիոսին և ատելութեամբ լցրեց դեպի բջիջը: Նա տեսնում էր, թե ինչքան սխալված է չեղել ինքը, չեքք կարծել է, թե բջիջն առանց Ոհաննեսի, դա նույնն է, ինչ վոր մարդն առանց գլխի:

Իր հոգովածի քննութեան որն Ոհաննեսն ամբողջ ժողովի ընթացքում լուռ նստած էր և վոչ մի խոսք չսասաց, չխառնվեց վոչ մի բանի: Բայց բջիջը գործն առաջ տարավ այն ել ինչպէս...

Իսկ հետևյալ օրվանից, ամբողջ գյուղն իմացավ Իգնատիոսի զրպարտութեան մասին: Չնչին փոքրամասնութիւնը, — գլուղացիների միայն մի փոքրիկ մասն էր, վոր Իգնատիոսին ասում էր.

— Իգնատ ջան, վրիդ շառ են գցել, ասում են: Ասում են, հետդ ընկած են...

Յեւ վ այդ ասողներն ել դրկից Գալոն ու մյուսներն ելին:

Իգնատիոսը քաշվեց իր մեջ, կծկվեց: Յերկար ժամանակ նրա մասին վոչինչ չլսվեց: Տանից քիչ եր դուրս գալիս և չեթե դուրս ել գալիս էր, գնում էր դրկից Գալոյի մոտ զրույց անելու:

Մի օր, սակայն, դրկից Գալոյենց տան խո-

սակցութիւնն ստացավ ավելի կարևոր բնույթ: Յերեկոյան այնտեղ եր հավաքվել գյուղի «համբա»-ն, — կուլակութիւնը:

— Քյասիբները, — ասում էր Իգնատիոսը, — քյասիբները խելքի եկան: Հլա տես, տրակտոր ունեն՝ մեկ, խոտհար ունեն՝ երկու, սեպարատոր ունեն՝ իրեք, մաշինափոցի ունեն՝ չորս, պանրի արտել ունեն, փոկ ունեն, ուրիշ շատ գահրումար ունեն: Ե՛, մենք ել աշխարքի խորթ բալաներն ենք: Մեզ վոչ տրակտորի ընկեր են վերցնում, վոչ արտելի, վոչ ել ուրիշ բան: Բա մենք մեր գլխի եդ ամենը չենք կարա անի... Փող չունենք: Դուքան առնելը փողով չի՞, — փողը տուր, — առ...

— Հրեն, — ընդհատեց Հովասափը. — անցած ամիսներն էր, չես սեպարատ առա, համ իմ գործն էր յոյա գնում, համ ել դրկիցների կաթն ելի դատում: Դրուստ ա, արտելի սեպարատից դեսը, շատ գեղացիներ ենտեղ են տանում իրենց կաթը, ամա իմ սեպարատս ել պակասավոր չի: Հինգ-վեց տուն քրեհով ինձ մոտ ա գատում կաթը:

— Տեսա՞ք, համայնք, — շարունակեց Իգնատիոսը, — չես ասեցի խի: Քյասիբները մեզանից սովորեցին, — հարստացան, մենք ել եդ քյասիբներից սովորենք, վոր իրենցից չես չմանք:

Իգնատիոսը մի բոպե լռեց: Ընդմիջումից ողտվելով, վրը մի ողի խմեց, վրը մի կտոր բան դրեց բերանը:

— Եսպես: Փողը կհավաքվի Գալուցի մոտ, վերջը տեսանք, վոր թամամեց, կտանենք քաղաք ու ենտեղից մի լավ, թառլան տրակտոր կառնենք: Վարկային ընկերություն-ֆակերությունը մեզ հետ գործ չունի: Մենք մեր փողովը կառնենք...

Այս կարևոր խոսակցությունն էր տեղի ունենում դրկից Գալուցի տանը:

Խոսում էր Մուքելանց Իգնատը, լսում էր նրան գյուղի «համփան», հիանում ու լիապես հավատում նրան: Չէ վոր խոսում էր վոչ մի ուրիշը, քան իրենց «ծոցից թռած զուշը»,—լուրտայինը:

Միքանի որ հետո գյուղում շատ-շատերն իմացան,—իսկ հետո ամբողջ գյուղն իմացավ, վոր Մուքելանց, Գալուցեց ու «մյուս» ընտանիքների միացյալ ուժերով մի տրակտոր է գնվելու: Յերբ արտելին հասավ լուրը, աչնտեղ սկսվեց մի արտակարգ չեռուղեու: Չլինի՞ թե, իրոք, տրակտոր գնեն և դեռ չկոլեկտիվացրած տնտեսություններին վերցնեն իրենց ազդեցության տակ: Սկսվեց նոր թափ ու աշխատանք, «100 տոկո-

սով կոլեկտիվացնելու» գյուղի «չքավոր ու միշակ դասակարգին»...

Յերբ Ոհաննեսին հաղորդեցին այդ մասին, նա ձեռքը թափ տվեց և ծիծաղեց.

— Չէն առնի, թե առնեն ել՝ մեր դեմ հոչեն կարող: Իշխանությունը մեր թիկունքն է, գյուղացիների ամենախոշոր մեծամասնությունը մեզ հետ:

Բայց, իհարկե, այս խոսքերն արգելք չհանդիսացան, վոր նա չերեկոյան գնար արտելի վարիչ Գաբրելի տունը և չերկու ժամ տևող կարևոր խոսակցություն ունենար նրա հետ:

7

— Վոր գյուղխորհուրդը կա, ել բջիջը գեղի մեջ ինչացո՞ւ չե,—հաճախ մտածում էր Իգնատիոսը: Յեվ շատ անգամ ել այս մասին նա խոսում էր գյուղացիների հետ:

— Բջիջ է, իրեն համար և բջիջ: Գեղի գործերին ինչի՞ չե խառնվում: Վարոշում վոր հանեց, ել պրծավ. եզ վորոշումը կանցկացնի: Ինչի՞. Բա մենք ետեղ մարդ չենք...

Ու հորից նրանք ելին, տերտերանց տղերքը, դրկից Գալուն ու մյուսները, վոր Իգնատիոսին լսելուց հետո գլուխները թափահարում էին դրական կերպով:

Բայց Իգնատիոսն, իհարկե, այդ չէր ուզում։
Այդ շատ քիչ էր։

Նա մտածում էր համախոհներ փնտռել գյուղացիների ուրիշ, — միջու խավերի մեջ։

Այդ նպատակով, նա տրակտոր գնելու լուրը գուրս գցելուց հետո, հանդիպում էր այս կամ այն գյուղացուն։

— Վոնց ես, լավ ե։ Արտդ վոնց ե։ Ինչ ես ցանել, գարի՞, ցորեն։ Տրակտորով վարեցիր։

Գյուղացին պատասխանում էր։

— Հա։ Լավ։ Դու գիտես, տրակտորը լավ բան է, շատ լավ։ Արտրից ել լավ է, հլա գութանից ել։ Տրակտորը քանիսով վարեց։

Գյուղացին նորից պատասխանում էր։

— Վայ, վայ, վայ... եղբան ել թանգ։ Եդ անխիղճները մարդ են թալանում, ինչ խաբար ե։ Դու հլա կաց, ես ա, եսոր-եգուց չես մի լավ տրակտոր եմ բերել տալի։ Կոլեկտիվի տրակտորի կես գնով եմ քրեհով տալու, կես գնով։ Են վախտը քեզ պես հալալ աշխատանքի տեր գեղացիներն ել կոլեկտիվ չեն գնա։ Մարդի թալան ե, ինչ խաբար ե...

Այս անգամ գյուղացին չէր պատասխանում և մտածկոտ ու թերահավատ հեռանում էր։

Յեկ այս կերպ անցնում էին որերը, աշխատավարի ժամանակը մոտենում էր, մոտենում

էր գյուղխորհրդի ընտրությունը, իսկ Իգնատիոսնց տրակտորը գեռ չկար ու չկար։

Այն ժամանակ, չերբ գյուղի գաշտերն սկսվեցին վարվել, գյուղացիներն այդևս դադարեցին հավատալուց, վոր Իգնատիոսենք տրակտոր են առնելու։

Գյուղացիներից վոմանք ասում էին, վոր իբր թե կուլակներն իրար մեջ չեն կարողացել փող հավաքել, չեն հավաքել նույնիսկ տրակտորի գնի կեսը։ Իսկ վոմանք ել ասում էին, թե փողն ամբողջապես հավաքել են, բայց «տրակտորի մագաղինը» տրակտոր բաց չի թողել, ատելով, վոր առաջին հերթին տրակտորը ծախում են չքավորների ու միջակների «կոլեկտիվներին»։ Հետո, թե տրակտոր մնաց, կուլակներին ել կծախեն, իսկ չեթե չմնաց, հո չմնաց։

Մյուս կողմից, վարկալին ընկերությունը վոչ մի աջակցություն ցուց չէր տվի։

— Դուք կուլակ եք, — հարուստ եք, — ասել եր վարկալին ընկերությունը։ — Հլա մի կացեք, թող չքավորն ու միջակն ել հարստանա...

Այնուամենայնիվ, արդյունքը մեկ էր, — Իգնատիոսենք տրակտոր չառան։

Վորքան չեղավ գյուղացիների ծիծաղն ու ծաղրը, չերբ Գալուշենց արտում, այդ տարի աշխատն, ելի նույն հին, փայտե գութանն սկսեց վարել իր ծուռ ու մուռ ափսոսները։

Գլուղխորհրդի ընտրութեան ժամանակները մոտեցան:

Իգնատիոսէնց, Գալուէնց, տերտերանց և մյուս տներում տիրում էր մի արտասովոր լեռուզեռ: Գնում ելին իրար տուն, գալիս, խոսում, խորհրդակցում, ելի խորհրդակցում ու խորհրդակցում:

Հավաքվելու տեղ, գլխավորապես, ընտրում ելին Գալուէնց տունը, յերբեմն նաև՝ Իգնատիոսէնցը: Զայնագուրկների ցուցակի հրապարակվելուց մի շաբաթ առաջ տեղի ունեցավ նրանց «գլխավոր» խորհրդակցութիւնը:

— Մենք ես տարի անպայման մեր մարդիկը պտի ունենանք գլուղխորհրդի մեջ, — ասում էր Իգնատիոսը: — Մեր մարդիկը մեզ չեն ճշի, մեր կողմը կպահեն: Ձե, անպայման պտի ունենանք...

Նրա խոսակցութիւնը հաճախ ընդհատվում էր: Ընդհատում էր հենց ինքը, — Իգնատիոսը: Խոսում էր մի քիչ, ապա հանկարծ մտածկոտ լռում էր: Կարծես նրա մեջ կռվում ելին ուրիշին հավատացնելու ցանկութիւնը և սեփական թերահավատութիւնը: Նա կանգ էր առնում խոսքի կիսին և կարծես մտածում. — արդոք հնարավոր է, խելքի մոտիկ բան է իմ ասածը...

— Ախր, Իգնատ ջան, մենք մեր մարդիկը վոնց ունենանք եղ անտերի մեջ: Մենք դիպս ել ձայնագուրկ ենք...

Տիրեց լռութիւն:

— Յես ել հենց եղ եմ ասում, — խոսեց Իգնատիոսը. — ասում եմ՝ մի ճար անենք: Վոր ձայնագուրկ չլնեինք՝ ել ինչի՞ ելինք մտածում վոր...

Նորից վոչ վոք չխոսեց:

Յեվ յերբ հավաքված տաս-տասչորսն ել իրենց մաքերի հետ ելին, մեկը ձեռքը մեկնեց.

— Յես ձայնագուրկ չեմ...

Բոլորը միանգամից շուռ յեկան դեպի նա: Պողոսը...

— Հա, տո հա, Պողոսը ձայնագուրկ չի:

— Եղ վոնց, Պողոս, գրո՞ւստ...

— Պողոսը ձայնագուրկ չի:

— Գեղացիք, հլա ենպես խոսեք, մենք ել մի բան հասկանանք...

— Ձեմ, ելի, ախպեր, ձայնագուրկ չեմ:

Անցած տարի վոչ ցուցակ ընկա, վոչ ել...

— Վոչ ել գլուղխորհուրդ, — կատակի տվեց Գալոն:

— Թե մի յերկու մարդ կունենայի թիկունքիս յետևը, բա գլուղխորհուրդ չե՞լի դառնա:

— Վնաս չունի, Պողոս, դու ես տարի կմանես գլուղխորհուրդ, — հավատացած տոնով ասաց Իգնատիոսը, խփելով Պողոսի ուսին:

Հավաքվածներն հանդատացած շունչ քաշեցին:

Բայց գլխավոր արգելքը դեռ առաջներն եր: Ուրախ տրամադրութիւնը չերկար չտևեց: Հավաքվածներից յուրաքանչյուրն ինքնաբերաբար սկսեց մտածել նույն բանի մասին և մտածկոտ լռեց: Յեւ աղպես լռեցին բոլորը: Ասլա նրանցից մեկը, գլուխը բարձրացնելով և նայելով դեռ ու դեն, կամացուկ ձայնով հարցրեց.

— Բա ով թեկնածու տա Պողոսին...

— Ո՞վ ընտրի, — ավելացրեց մի ուրիշը սեղանի հակառակ ծայրից:

Ըստ չերեւելթին, բոլորը մտածում էին պատասխան գտնելու մասին: Այդ եր պատճառը, վոր նրանցից մեկն իսկույն վրա բերեց:

— Յես իմ մշակին կհամոզեմ...

— Յես ել դրկից Խաչիւնց քուլֆաթին:

— Դե, եզ վոր եզպես ե, մի չերկու մարդ ել չես համոզեցի: Եղա՛վ:

— Ի՞նչ պտի ասի, վոր չինի:

— Յեղավ, չեղավ, — բացականչեց Իգնատիոսը: — Յեղավ: Կինի: Կնարվի...

Ու մտածկոտ լռեց...

— Բա ի՞նքը...

Ի՞նչ կարող ե անել գյուղխորհրդի մեջ խեղճ ու կրակ, աշխարհից բեխաբաջ Պողոսը: Իրեն

ընտրելին: Բայց վճնց: Ձե՞ վոր ինքն ել ե ձայնագուրկ...

Մտածեց Իգնատիոսն այդ մասին և նորից մտածկոտ ու դանդաղ ձայնով կրկնեց.

— Ա՛յ, չեղա՛վ...

9

Ամեն ինչ լավ եր ընթանում: Կուլակներից մեկն իր բատրակին համոզեց, մյուսն՝ իր գրկիցին, չերրորդն ել՝ մի չերկու հոգու: Յեւ չերեքն ել հավատացած ելին, վոր իրենց «համոզած» մարդիկ վերջին ըոպելին չեն տատանվի:

Ամեն, ամեն ինչ լավ եր:

Ընտրութիւնից միջանի որ առաջ ձայնագուրկների ցուցակները կպցրին գյուղխորհրդի դռանն ու չեկեղեցու պատին: Իգնատիոսն անմիջապես վազեց կարդալու համար: Յեւ վորքան մեծ չեղավ իր զարմանքն ու ապշութիւնը, չերը մյուս անունների հետ միասին ձայնագուրկների ցուցակի մեջ գտավ նաև Պողոսի անունը...

Ուրեմն, ամեն մի ծրագիր քանդվեց...

— Ես ի՞նչ բան ե, համայնք, — բղավեց նա.

— խեղճ աշխատավոր մարդուն գցել են ձայնագուրկի ցուցակը: Պատճառը...

«Պատճառը» դրված եր ազգանունների կողքի սյունյակում:

— Գալու Ուսուցյան—սպանության համար:
— Արիստակես Բոշբողազյան—գողության համար:

— Վառամ Հարության—նախկին բեգ-աղա:

— Պողոս Պողոսյան— կուլակ:

Իգնատիոսը վռչինչ չհասկացավ: Ի՞նչպես թե կուլակ...

Նա արագ շուռ լեկավ և գնաց յուրային-ներին հաղորդելու պատահածի մասին: Յեւ լերբ թեքվում եր կողքի փողոցը, նրա դեմ դուրս լելան Ոհաննեսն ու գյուղխորհրդի նախագահը:

— Տո՛ւ, ձեզ եմ ասում: Պողոսը կուլակ է...

— Բա ի՞նչ է...

— Անցած տարի բա կուլակ չե՞ր...

— Անցած տարի յես ել ես տարվանը չեյի, դու յեյ, մեկել-մեկելն ել: Բա վո՞նց, մարդն եղել է, վոր փոխվի: Պողոսն անցած տարի մի-ջակից բարձր եր, ես տարի կուլակ ե:

Իգնատիոսը մտամոլոր շարունակեց իր քայլերը:

10

Նոյեմբերի կեսերին Իգնատիոսը գյուղից անհետացավ: Բաժանվեց ընտանիքից, իր բաժինը փողի վերածեց, վերցրեց ու գնաց:

Գնալուց առաջ նա ասել եր.

— Գնում եմ: Գեղի մարգարեն պատիվ չունի իր գեղում: Գնում եմ ուրիշ տեղ: Ենպես տեղ, վոր իմ հարգը ճանաչեն:

Այդ խոսքերը լսել ելին միքանի գյուղացիներ:

Յերկար ժամանակ Իգնատիոսից լուր չըստացվեց:

Ապա սկսվեցին տարածվել միքանի լուրեր: Գյուղացիներից վոմանք ասում ելին, վոր նա նորից գնացել է համալսարան «ուսումը շարունակելու», իսկ վոմանք ել պնդում ելին, վոր նա աջինչ գավառի աջինչ գյուղում, իր ոճի լեզվով կարողացել է խցկվել դպրոցի դռներից ներս և դառնալ թվաբանության ուսուցիչ:

Բջիջն ու գյուղխորհուրդը մտադրվեցին ստուգել լուրը...

ԲՈՎԱԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. Յեկրովպացին	3
2. Իգնատիոսը	23

—

Мкртич Армен
РАССКАЗЫ
Часть I.

ԳԻՆԵՐ 20 ԿՈՊ.

2013

